

Översiktlig beskrivning av metod för Resiliensworkshops inom Leader Lär

Med inspiration av den process som Stockholm Resilience Center använt sig av vid en resiliensworkshop med Eskilstuna kommun under våren 2013 valde vi inom projektet Leader Lär att utveckla ett eget koncept för att identifiera de styrkor, svagheter och hot som medborgarna själv ser i sin bygd.

Eftersom vi ville ha ett starkare "underifrån-perspektiv" i vår process än i förebilden i Eskilstuna blev upplägget annorlunda. En schematisk bild av processen i Eskilstuna ser ut enligt nedan:

Resiliens

Av vad?

Mot vad?

Så vaddå?

Nu då?

På dessa frågor hade en expertgrupp redan besvarat de två första, dvs vad som ska vara resilient och mot vilka hot dessa ska vara resilienta. Fokus låg alltså på vilka konsekvenser detta får och vad man ska vidtaga för åtgärder för att förbättra resiliensen inom dessa områden.

Istället för att på förhand diktera vilka saker som är viktiga försöker vi låta deltagarna själva arbeta fram vad som ska bevaras och stärkas och likaså vilka hot som de ser som särskilt allvarliga för sin bygd. Med detta som grund jobbar deltagarna vidare med att besvara "Så vaddå?", dvs identifiera bygdens styrkor och svagheter utifrån ett resiliensperspektiv. Det fjärde steget,

Processen togs fram och genomfördes under 2013-14 inom Astrid Lindgrens Hembygds projekt LeaderLärLokalt för omställning till hållbarhet av Hillevi Helmfrid, Daniel Hägerby och My Sellberg.

"Nu då?", berörs inte av workshopen, utan består i det strategi och planeringsarbete som workshopen är till för att stödja. Workshopserien har fått namnet "Är vår bygd redo?".

Detaljerad beskrivning av metod för Resiliensworkshops inom Leader Lär

Vi börjar processen med en presentationsrunda. Sedan förklarar vi syftet med workshopen och går igenom programmet. Vi förklarar också att vi under dagen kommer att utforska begreppet resiliens på samma sätt som en blind person lär känna en elefant – först genom att ta på snabeln, sedan fötterna och svansen osv, delar som i början ser sinsemellan helt olika ut men alla är viktiga för den helhetsförståelse som så småningom växer fram.

Program	Kommentar	Kom ihåg
Presentation av oss, av deltagarna, av programmet	Presentationsrunda. Namn. Vad fick mig att komma hit? Impuls, drivkraft. Resiliens, vi kommer strax komma in på vad det betyder. Utforska	Program på blädderblock Klisterlappar, tuschpenna, för namn på deltagarna.

Processen togs fram och genomfördes under 2013-14 inom Astrid Lindgrens Hembygds projekt LeaderLärLokalt för omställning till hållbarhet av Hillevi Helmfrid, Daniel Hägerby och My Sellberg.

	elefant. Alla har sin expertis, lokala experter. Programmet Ta ansvar för dina behov. Säg till om det blir för långa pass. Om det är svårt. Eller inte känns meningsfullt eller tråkigt....	
--	---	--

Efter denna introduktion börjar vi med en första övning för att få en känsla för vad som menas med resiliens. Men ungefär 10 personer i ring bygger vi ett nätverk av garn eller motsvarande. Varje tråd motsvarar en koppling eller ett beroende. Varje nod i nätverket ges en av rollerna i listan nedan (alternativt andra roller som passar bättre för den aktuella bygden). När nätverket är uppbyggt kan och bör det relateras till verkligheten och gärna nutidshistorien, t.ex. de senaste två generationerna bakåt. Låt deltagarna känna efter hur starkt det färdiga nätet är och börja sedan att klippa av trådar och låt deltagarna själva hjälpa till med en berättelse för att förklara förlusten av kopplingar (t.ex. nedlagd skola osv). Efter ett visst antal trådar försämras styrkan i nätet rejält och man kan sluta klippa – poängen har gått hem.

Intro Resiliens I (ca 20-30 min): Garnövning - den lokala bygden	Intro: Första utforskande av resiliens och av den lokala bygden.	Möjliga roller i nätverket: Skola Vårdinrättning Affärer
---	--	--

Processen togs fram och genomfördes under 2013-14 inom Astrid Lindgrens Hembygds projekt LeaderLärLokalt för omställning till hållbarhet av Hillevi Helmfrid, Daniel Hägerby och My Sellberg.

	Övning: Vad behövs för ett livskraftigt lokalsamhälle? Varje person i gruppen representerar en kategori Vi trär garn mellan dem 10 år tillbaka i tiden. Hur många affärer, bönder m.m?. Fler trådar Etc Det är här ett resilient samhälle. Känn hur stark väven är. Många kopplingar. Mångfald. Klipp en i taget, se när det brister/faller samman. Lärdomar resiliens: täta nätverk mångfald av verksamheter mångfald av relationer oförutsägbart när det brister	Producerande företag Barn/Unga Medelålders Gamla Post/Bank Jordbruk Livsmedelsförädling Kommunikationer Kulturinst, bio, bibl. Ekosystemtjänster Garn
--	---	--

Processen togs fram och genomfördes under 2013-14 inom Astrid Lindgrens Hembygds projekt LeaderLärLokalt för omställning till hållbarhet av Hillevi Helmfrid, Daniel Hägerby och My Sellberg.

Efter den inledande övningen för att få en första känsla för resiliens går vi över till att titta på några perspektiv på vår omvärld. Detta för att deltagarna ska lyfta blicken lite och se de långsamma förloppen och globala trender som ingen lokal bygd kan ignorera eller gömma sig ifrån. Här börjar vi arbeta med frågan "Mot vad?". Deltagarna delas in i fem grupper med ett ämne vardera (klimat, energi, ekonomi, ekologi och rättvisa). Varje grupp får sedan varsin del av kontextkortleken och får i uppgift att ge små mini-föredrag för varandra, men varje kort som guide. Till detta ges en viss tid. Därefter bildas tvärgrupper så att deltagarna om och får träffa andra som studerat andra perspektiv. Varje deltagare tar med sig några favoritkort från sitt perspektiv och sedan följer samma övning igen, fast med blandade perspektiv. Efter att en andra omgång genomförts får deltagarna lufta sina känslor. Till sist samlar vi i stor grupp tankar på vad som händer när man enögt försöker lösa ett problem utan att ta hänsyn till de andra perspektiven, samt vilka exempel vi har på detta. Förutom att ge deltagarna nya faktakunskaper ger övningen insikter i hur de olika problemområdena griper in i och förstärker varandra, dvs bilden av ett *komplext sammanlänkat socio-ekologiskt system*.

Trender och hot Övning kring kontextkorten (20-30 min)	Intro: Workshopen handlar om att förbereda sig på överraskningar. - Plötsliga akuta situationer - Långsamma smygande förändringar Korten handlar om några. Det finns fler. Övning: 1. 5 grupper, läs, berätta för varandra.	Kontextkorten
--	---	----------------------

Processen togs fram och genomfördes under 2013-14 inom Astrid Lindgrens Hembygds projekt LeaderLärLokalt för omställning till hållbarhet av Hillevi Helmfrid, Daniel Hägerby och My Sellberg.

Resiliens I (20-30 min)	2. 4 tvärgrupper, berätta för varandra. 3. Hur känns det? 4. Vad händer om vi försöker lösa ett av problemkomplexen utan att ta hänsyn till övriga? Lärdomar: Allt hänger samman: Socialekologiskt system	
----------------------------	--	--

Efter en bensträckare går vi vidare till den första övningen för att besvara frågan "Av vad?". Deltagarna delas in i grupper igen, denna gång med ca 4 deltagare i varje. Därefter får de i uppgift att skriva ned "våra grundläggande behov" eller "de behov som vi vill ska kunna tillgodoses även i framtiden". Formuleringen här är viktig för att inte avslöja för mycket, men heller inte provocera fram rent materiella önskningar. Efter att varje deltagare skrivit ned en rad behov går grupperna igenom vad de skrivit, inom gruppen. När detta är klart går processledaren igenom Max Neefs behovsteori, dess bakgrund och visar en stor bild av densamma (med de 9 behoven i cirkel). Deltagarna får sedan i uppgift att efter bästa förmåga placera in sina lappar i den stora bilden. När detta är klart förklarar ledaren skillnad på något som verkligen tillfredsställer ett (eller flera) behov och något som verkar tillfredsställa, men inte ger någon varaktig effekt. Vikten av att uppfylla behov utan att det görs på bekostnad av andra behov påpekas också.

Mänskliga behov	Övning: Vilka är våra grundläggande behov? Alltså behov som vi vill ska kunna tillgodoses även i framtiden.	Förbered cirkeln. Spännpapp. ½
-----------------	--	-----------------------------------

Processen togs fram och genomfördes under 2013-14 inom Astrid Lindgrens Hembygds projekt LeaderLärLokalt för omställning till hållbarhet av Hillevi Helmfrid, Daniel Hägerby och My Sellberg.

	1. Grupper (ca 4 pers): Brainstorm om våra behov. Ett behov per lapp. Stor grupp intro: Max Neef: Behov några få, ändliga och samma över alla kulturer. Inte hierarkiska utan mer system, eller glas på en bricka. 2. Lägg lapparna där de hör hemma på Max Neefs cirkel. Samtal om skillnad mellan behov och sätt att tillgodose behoven på. Tillgodoser bara ett behov eller flera? Tillgodoser verkligen behov eller kompensatoriskt. Plocka bort dem som inte är grundläggande behov. Var och en bedömer själv efter ett övergripande samtal.	A-4 tejp Överlevnad Trygghet/ Beskydd Kärlek/ Tillgivenhet Förståelse Delaktighet Avkoppling Skapande Identitet Frihet
--	--	--

Efter en lunch med behoven färsk i minnet går vi vidare till det andra korta teori-passet följt av en andra praktiskt övning. Här fördjupar vi förståelsen av begreppet genom olika liknelser, att skilja på enkelt, komplicerat och komplext samt ger en egen definition av vad ett resilient lokalsamhälle är. Passet avslutas med att dela upp deltagarna i lagom stora grupper (max 10 per grupp) som ställer sig i ring runt 2-3 stolar och håller i kanten av ett lakan. Det sträckta lakanet representerar den verklighet som ett system har att förhålla sig till. Deltagarna som håller i varsin del av lakanet representerar omvärldsfaktorer som t.ex. arbetstillfällen, energipriser, klimatförändringar, närvaron av samhällsservice osv. Nu kastar processledaren in en kula/boll som representerar ett system (t.ex. lokalsamhället) på lakanet. Deltagarna höjer och sänker sina händer i takt med

Processen togs fram och genomfördes under 2013-14 inom Astrid Lindgrens Hembygds projekt LeaderLärLokalt för omställning till hållbarhet av Hillevi Helmfrid, Daniel Hägerby och My Sellberg.

att omvärldsfaktorerna förändras och systemet anpassar sig genom att rulla över till ett nytt jämviktsläge. Om alla sänker sina händer så att stolsryggarna syns genom lakanet får vi effekten av trösklar som systemet kan ha svårt att passera. Dessa kan skydda mot kollaps, men också göra att det blir svårt att komma tillbaka när man väl passerat en viss gräns. Använd gärna flera olika bollar/kulor med olika densitet för att visualisera hur systemets resiliens på verkar hur det förhåller sig till förändringarna (en tung kula stannar kvar på lakanet även vid kaotiska omständigheter, medan en pingisboll fort flyger iväg när det skakar för mycket).

Intro resiliens II	Resiliens: Ett resilient lokalsamhälle kan blomstra och tillgodose människors behov även vid förändrade omvärldsbetingelser och oavsett vilka framtidsbilder som i slutänden visar sig vara sanna.	Spiralen Ballong Dator
Definition resilient lokalsamhälle.		
(JA/NEJ matris Försäkring)	(För att belysa sista meningen kan man använda JA/NEJ matrisen. Parkera sannolikheten. Det är därför vi försäkrar oss. Hur många känner du som inte har försäkrat sitt hus. Flygplan risken.)	
Dynamiska komplexa adaptiva system, kritiska	Resiliens: spiralen, komma tillbaka Resiliens: ballong, anpassa sig, till en viss gräns Inte bara! Även vidareutvecklas, lära... Enkelt (kaka), komplicerat (månraketen) komplext (barn) Torsken (T äter Skarpsillen men skarpsillen äter torskens ägg=komplext) Detroit (oförutsägbarhet, kritiska gränser, kritisk massa) Strategier: • Anta förändring och oförutsägbarhet	

Processen togs fram och genomfördes under 2013-14 inom Astrid Lindgrens Hembygds projekt LeaderLärLokalt för omställning till hållbarhet av Hillevi Helmfrid, Daniel Hägerby och My Sellberg.

gränsvärden	• Vårda förutsättningar för återhämtning och förnyelse efter störning • Kombinera olika typer av kunskap för lärande • Skapa möjligheter för självorganisation Resiliens: Lakanet, tre stolar i bruten cirkel Lärdomar: Komplext, svängningar, störningar, gränser	Lakan, bollar Pingisboll, dank
-------------	--	--------------------------------------

Efter att ha övat både praktiskt och teoretiskt över de omvärldsfaktorer som bör tas i beaktning när vi ska skapa resilienta system får deltagarna nu själva skriva ned de hot som de tycker vi bör bygga resiliens emot. Detta görs helt enkelt på lappar som efterhand klistras upp i grupper efter tema på en vägg.

Mot vad? Hot	"Av naturliga skäl kan man inte veta mot vad eftersom det handlar om överraskningar. Men en del kan man ändå..." 1. Enskild reflektion, ett hot per lapp 2. I tystnad, stor grupp, enskilt: Häng upp i takt de kommer upp på gemensam vägg	Halva A4 avlånga tejp
-----------------	--	-----------------------------

Processen togs fram och genomfördes under 2013-14 inom Astrid Lindgrens Hembygds projekt LeaderLärLokalt för omställning till hållbarhet av Hillevi Helmfrid, Daniel Hägerby och My Sellberg.

När deltagarna besvarat frågan "mot vad?" går vi vidare och söker svar på frågan "Av vad?", dvs vad som ska vara resilient, vad som de vill ska fungera och fortsätta att vara eller utvecklas och bli ännu bättre. Med utgångspunkt i behovsplansen får deltagarna lägga till, ta ifrån (egna) och arrangera om. Först enskilt och sedan diskussion i storgrupp.

Vad vill vi ska vara resilient? Värden	Vad är det vi vill bevara här i Vår bygd? Förutsättningar för gott liv och blomstrande lokalsamhälle här i Vår bygd? Det som gör att vi vill bo här.	Max Neef-behovsplansen från övningen tidigare.
Mänskliga behov II	Ta fram behovsplansen. "Visar det här en bild på det vi vill ska vara resilient? Hur behöver den kompletteras?"	
Enskilt Storgrupp	Lägg dem som är viktiga att bibehålla i mitten. Kan vi komma på fler sätt att tillgodose flera av de här behoven samtidigt?	

Efter att "Av vad?" besvarats är det dags för nästa korta teoripass med fokus på olika skalor, modularitet och redundans

Resiliens III: Olika skalor hänger ihop. Inte helt avskuren och inte helt beroende. Kakan och glasyren.	Intro: Nästa steg i workshopen att bli mer konkret en resilient bygd. Först se upp med en fallgrop! En bild som visar... alla skalor hänger ihop... (regler som finns på nationell nivå påverkar oss här lokalt ... skulle vi kunna få hjälp från högre nivåer... vår konsumtion påverkar lokalt på andra platser... Klimatförändringar kommer även hit. Likaså finanskris... Enskilda	Dator och ev presentation
--	---	---------------------------

Processen togs fram och genomfördes under 2013-14 inom Astrid Lindgrens Hembygds projekt LeaderLärLokalt för omställning till hållbarhet av Hillevi Helmfrid, Daniel Hägerby och My Sellberg.

	nyckelfaktorer som styr många företag/verksamheter. T.ex. alla reservdelar till traktorer tillverkas i samma fabrik eller bara en vatten källa. Elektronik utrustning som inte kunde tillverkas när kärnkraftolyckan inträffade i Japan.) Lärdom: Lagom självförsörjningsgrad: Kakan och glasyren. Modularitet. Redundans.	
--	--	--

I samband med eftermiddagsfika börjar vi ny knyta ihop säcken och för samma de olika svaren som deltagarna givit. Deltagarna delas in i mindre grupper, med ca 4 personer i varje. Dessa får i uppgift att notera de, i respektive deltagares ögon, viktigaste lapparna som besvarar "Av vad?" respektive "Mot vad?". Dvs behov och hot. 3-4 stycken per deltagare. I grupperna gör de sedan en matris med "Av vad?" på ena axeln och "Mot vad?" på den andra. Därmed bildas ett rutnät där man för varje skärningspunkt kan diskutera ifall de påverkar varandra eller ej. I de fall ett svaret är ja görs ett kryss. Kryssen används sedan för att läsa ut vilka styrkor och svagheter som gruppen tycker sig se i sitt lokalsamhälle. Dessa skrivs ned på ett blädderblocksblad (2 per grupp, 1 med styrkor och ett med svagheter). I slutet av passet sätter processledaren upp alla bladen på en vägg så att deltagarna sedan i storgrupp kan överblicka resultatet.

Grupper inkl. fika	Övning: Grupper: 1. Resiliensmatris, mot vad, av vad 2. Studera skärningspunktyerna. Sätt kryss där det finns en påverkan.	Blädderblock Tuschpenno r A-4 papper.
--------------------	--	--

Processen togs fram och genomfördes under 2013-14 inom Astrid Lindgrens Hembygds projekt LeaderLärLokalt för omställning till hållbarhet av Hillevi Helmfrid, Daniel Hägerby och My Sellberg.

	3. Identifiera styrkor ur resiliensperspektiv. Skriv styrkorna på A-4, en styrka per lapp. Försök kvantifiera så långt det går, t ex. <i>Vi har 8 mjölkgårdar med sammanlagt 600 kor. Det betyder mer än den mjölk som produceras i området.</i> 4. Identifiera svagheter ur resiliensperspektiv. En svaghet per A-4 lapp. T ex <i>mjölkprod beroende av importerat foder. Medelåldern hos brukarna hög.</i> 5.Upp på väggen, gemensam lista styrkor och svagheter	
--	---	--

Avslutningsvis håller processledaren en diskussion i storgrupp om resultatet, med några förslag på frågor nedan. Detta följs av en avrundning inklusive eventuell utvärdering.

Summering	Stor grupp. Reflektion: - Vad ser vi på väggen? - Är detta en SWOT-analys för vår bygd ur ett resiliensperspektiv? - Vilka perspektiv är det som saknas, som inte finns i rummet? Dom som tycker annorlunda?	

Processen togs fram och genomfördes under 2013-14 inom Astrid Lindgrens Hembygds projekt LeaderLärLokalt för omställning till hållbarhet av Hillevi Helmfrid, Daniel Hägerby och My Sellberg.

Processen togs fram och genomfördes under 2013-14 inom Astrid Lindgrens Hembygds projekt LeaderLärLokalt för omställning till hållbarhet av Hillevi Helmfrid, Daniel Hägerby och My Sellberg.